

ETIKA U INTERNETSKIM GLASILIMA

ETHICS IN E-ZINES

Dorđe Obradović

Sveučilište u Dubrovniku, Dubrovnik, Hrvatska
University of Dubrovnik, Dubrovnik, Croatia

Sažetak

Istraživanje provedeno kvantitativnom i kvalitativnom metodom analize sadržaja pojedinih hrvatskih internetskih glasila pokazalo je da skriveni anonimnošću, pojedinci slobodu izražavanja, koja je blagodat Interneta, vulgariziraju i pretvaraju je u netrpeljivost prema drugima, izljeve mržnje i anarhiju. Umjesto na gledišta, gnjev se usmjerava na autora, njegovu obitelj, narod, vjeru ili rasu, pokazalo je ovo istraživanje. Sloboda je pravo ljudi na istinito, točno, pošteno, uravnoteženo i nepristrano izvještavanje, sloboda je i korištenje po hrvatskom zakonodavstvu priznatog prava na ispravak, a sloboda je i pravo da se ne gleda neka emisija ili ne čitaju napisi pojedinih autora. Ali, sloboda nikad nije bila, niti će biti, ugrožavanje prava drugih, što nažalost još uvijek nije zaživjelo kao pravilo ponašanja u dvosmjernom komuniciranju posredstvom internetskih glasila.

Abstract

Research conducted with quantitative and qualitative content analysis method of certain Croatian E-zines revealed how individuals, hidden by anonymity, one of Internet's major benefits, vulgarize freedom of speech and turn it into intolerance towards others, eruptions of hatred and anarchy.

Instead on aspects, anger is aimed on author, his family, nation, religion or race, according to this research. Freedom is the right of people on truthful, accurate, fair, balanced and unbiased information coverage, freedom is the ability to use right on corrective amendment, acknowledged by Croatian law system, and freedom is also the right not to watch some programs and shows or not to read articles by certain authors.

But, freedom was never, nor it will become, the right to imperil rights of others, which unfortunately still didn't live up to be rule of conduct in bidirectional communication through E-zines.

1. UVOD

Stari mediji, a posebice novine, sve teže nalaze put do tržišta. Ukupna naklada pada, prihod od prodaje se smanjuje pa ga nadoknađuju prihodom od prodaje oglasnog prostora. U tržišnu bitku za pridobivanje oglašivača sve se više uključuju novi mediji, prvenstveno internetska (online) glasila. Stari mediji su prvo vrijeme čekali, a onda su počeli jedan za drugim i sami osnivati internetska izdanja. Jedan razlog za to je mogućnost reklamiranja vlastitih tiskanih proizvoda na Internetu, a drugi proširenje vlastitog oglasnog prostora bez velikih troškova. Razvitak tehnologije i digitalna priprema izrade novina omogućuje vrlo laku i brzu prilagodbu novinarski pripremljenih sadržaja za tiskano izdanje objavljivanju u internetskim glasilima. Što je u toj borbi za tržište s etikom? Je li važna samo tehnologija ili se etički prijepori nameću kao temelj djelovanja?

1.1 Predmet istraživanja

Predmet provedenog istraživanja predstavljaju internetska izdanja pet najutjecajnijih hrvatskih dnevnih novina: „Večernjeg lista“, „Jutarnjeg lista“, „24 sata“, „Slobodne Dalmacije“, i „Vjesnika“. Istraživanje je provedeno u razdoblju od početka siječnja do kraja

travnja 2006. godine. Povod su velike promjene do kojih je došlo tijekom 2005. i početkom 2006. godine u odnosu tiskanih dnevnika i njihovih internetskih izdanja.

Do prosinca 2005. godine „Jutarnji list“ nije imao svoje internetsko izdanje, a tada ga je najavio kao najveći medijski događaj u Hrvatskoj. Preuveličavanje u reklamiranju vlastitog internetskog izdanja „Jutarnjeg lista“ shvatljivo je s pozicije vlasnika, ali ono što je mjerljivo - širina i bogatstvo sadržaja, zabrinula je konkurenciju pa je „Večernji list“ znatno unaprijedio svoje internetsko izdanje, „24 sata“ mu je počeo posvećivati više pozornosti, „Slobodnu Dalmaciju“ je preuzela Europa Press Holding (EPH) pa je u internetskom izdanju počela provoditi propagandne kampanje cijele kuće, dok se jedino kod „Vjesnika“ ne mogu uočiti vidljive promjene.

1.2 Svrha i ciljevi istraživanja

Tisućljećima dugo jednosmjerno komuniciranje posredstvom glasila namijenjenih različitim javnostima i željeno dvosmjerno komuniciranje, tehnološki je najlakše izvedivo u elektroničkim medijima. Na radiju i televiziji su to kontakt emisije u kojima sugovornici razgovaraju i sučeljavaju mišljenja, a primatelji poruka se mogu javiti. I jedni i drugi ograničeni su predviđenim vremenom i visokom

cijenom proizvodnje programa. Internetska glasila imaju praktično neograničen prostor za komuniciranje, bez značajnog povećanja troškova održavanja i proizvodnje sadržaja.

Danas više uopće nije znanstveno ni tehnološki upitan novi model javnog komuniciranja po principu: svi sa svima, o svemu, potpuno, argumentirano i osobno odgovorno, nego je glavno pitanje teoretičara i praktičara javnog komuniciranja kako taj model implementirati, kako po njemu organizirati globalni dijalog i osigurati svakom građaninu pravo na aktivnu komunikaciju./1/

Svrha ovog istraživanja bila je pokazati kako je tehnološki jednostavno izvedivo komuniciranje internetskih izdanja navedenih hrvatskih dnevnih novina s čitateljima uistinu ostvareno s ciljem da se utvrdi jesu li iskorištene tehnološke mogućnosti. Hipoteza glasi: Internetska izdanja najznačajnijih hrvatskih dnevnih novina nisu posve iskoristila tehnološku mogućnost za ostvarenje dvosmjernog komuniciranja s čitateljima, a u prilagodbi novom mediju, etika je ostala u drugom planu, iza tehnologije.

1.3 Znanstvene metode

Korištena znanstvena metoda je analiza sadržaja, s ravnopravnom provedbom kvantitativne i kvalitativne analize sadržaja radi mjerljivosti rezultata i dobivanja točnih i provjerljivih zaključaka.

Osnovna jedinica za provedbu kvantitativne analize sadržaja je prilog, koji je najčešća mjerna jedinica kad se provodi analiza sadržaja tiskanih izdanja novina i časopisa. Uzorak je određen na 200 priloga ako ih je bilo više u razdoblju istraživanja, a kod glasila koji ih nisu imali toliko stvaran broj.

Korištene kategorije za provedbu kvalitativne analize su:

1. govor mržnje (rasne, nacionalne, vjerske, spolnih i drugih manjinskih grupa);
2. uvrede (psovke upućene autoru ili njegovoj obitelji, osobne uvrede, ponižavanje osobe i slično bez teških kvalifikacija uključenih u kategoriju „govor mržnje“);
3. neutralno obraćanje;
4. afirmativno obraćanje (isticanje dobrih primjera, misli i stavova drugih sudionika ili autora novinarskog priloga, s argumentiranjem vlastitog gledišta);
5. vrlo pohvalno obraćanje (pohvale i izrazi divljenja bez argumentiranja takvog stava).

2. REZULTATI ISTRAŽIVANJA

2.1 Vjesnik

Internetsko izdanje „Vjesnika“ prenosi papirnato izdanje u pdf obliku (preslikane novine) i uobičajenom web formatu prilagođenom za lakše čitanje na računalo. Vjesnik se nije prilagodio mogućnostima novog medija nego preslikom papirnato izdanja želi doprijeti do čitatelja istovrsnim sadržajem namijenjenim tradicionalnom mediju.

Stoga i rubrika „Tribina“, kojom „Vjesnik“ prednjači u odnosu na slične rubrike namijenjene komuniciranju s čitateljima u drugim dnevnim novinama, u web obliku djeluje siromašno jer se gotovo neograničeni web prostor dijeli kao i papirnata stranica na podrubrike „Pisma“ i „Stajališta“ i zadržava na obično dva pisma i dva stajališta čitatelja ili osoba iz javnog života prenesena iz papirnato izdanja.

„Vjesnik“ time propušta prigodu da se prilagodi novom mediju i poveća zanimanje za svoje elektroničko izdanje povećanjem broja pisama i stajališta čitatelja, te omogućavanjem većem broju njih da iznose svoja gledišta i da se ona objavljuju u web izdanju, dok bi u papirnatom obliku rubriku „Tribinu“ mogao zadržati na samo jednoj stranici s izabranim pismima i stajalištima jer je tisak skup pa svako povećanje broja stranica izravno i značajno povećava troškove proizvodnje.

Da bi se „Vjesniku“ poslalo pismo s web stranice potrebno je ispuniti ime i prezime, ali program omogućuje davanje lažnog imena. Međutim, kako se objavljuju samo pisma koja dopijaju u papirnato izdanje, ima vremena za provjeru vjerodostojnosti podataka koje je pošiljalatelj naveo, pa je etička strana zadovoljena. „Vjesnik“ pazi na etičnost sadržaja pisama i stajališta pa u razdoblju provedbe istraživanja nije zabilježen govor mržnje ili uvrede upućene osobama bez pokušaja da se obrazlože.

Stoga je uistinu šteta što elektroničko izdanje „Vjesnika“ nema više priloga u rubrici „Tribina“ jer bi takvom pozornošću za komuniciranjem na etičkim načelima mogao biti pozitivan primjer i uzor drugim novinama.

2.2 Slobodna Dalmacija

Elektroničko izdanje „Slobodne Dalmacije“ predstavlja uistinu poseban slučaj, kad je riječ o uspostavi dvosmjernog komuniciranja. Predviđena je mogućnost pisanja urednicima rubrika i mjesto za kontakt je jasno obilježeno i lako uočljivo, a elektronički obrazac je jednostavan i može ga se brzo ispuniti. Program dopušta upisivanje izmišljenog imena i slanje poruke, ali se ta mišljenja čitatelja ne objavljuju.

Čemu uopće mogućnost kontaktiranja urednika kad se ni poslana mišljenja, a još manje odgovori na njih ne mogu nigdje pročitati? Možda ta mišljenja, ako ih više uopće ima, s obzirom da pošiljalci žele vidjeti svoje gledište objavljeno i predočeno javnosti, mogu poslužiti urednicima kao korektiv, ali je šteta što mogućnost dvosmjernog komuniciranja koju tehnologija omogućuje nije ostvarena zbog nedostatka spremnosti „Slobodne Dalmacije“ na komuniciranje s vlastitim čitateljima.

2.3 24 sata

Dnevnik „24 sata“ ističe u svom elektroničkom izdanju kako registrirani korisnici među mnogim privilegijama mogu i komentirati članke. Postupak registriranja je jednostavan, a može se umjesto pravog imena unijeti bilo što. Nisu objavljena nikakva pravila niti etička načela pa korisnici mogu pisati što god im padne napamet, uključujući i govor mržnje i uvrede. Od 200 analiziranih priloga u razdoblju istraživanja, samo je 12 komentara čitatelja i to na ukupno 3 napisa.

Komentari čitatelja stilom prate način pisanja tabloida. Komentari su kratki i ponavljaju psovke i uvrede koje je uredništvo objavilo u svom prilogu. Vrlo mali broj komentara u odnosu na broj priloga pokazuje da elektroničko izdanje „24 sata“ nije uspjelo ostvariti značajnu dvosmjernu komunikaciju s čitateljima, što u ovom slučaju i nije tako loše jer se od 12 komentara čitatelja čak 5 spada u govor mržnje, 6 u uvrede i 1 u neutralno obraćanje.

2.4 Večernji list

Večernji list održava stalne forume u čak 14 rubrika i podrubrika (Hrvatska, Svijet, Bosna i Hercegovina, Crna kronika, Nogomet, Košarka, Auto sport, Skijanje, Ostali sportovi, Scena, Kultura, Gospodarstvo, Zanimljivosti i regije), a registrirani korisnici uz sudjelovanje na forumima mogu slati svoja gledišta i komentare na objavljene priloge ili o bilo čemu o čemu žele pisati. Pohvalno je što portal www.vecernji-list.hr donosi dobro razrađena i precizna pravila ponašanja na forumu. Ta su pravila usklađena s etičkim kodom svjetske udruge profesionalnih novinara/2/ i s etičkim kodom online medija./3/

Večernji list etička načela za komuniciranje u elektroničkom izdanju objavljuje u obliku složenog nadnaslova od dvije natuknice „Top tema: Pravila ponašanja“, ispod čega opet u naslovu ističe: „Pravila ponašanja na Večernjakovom forumu“. Slijedi nabravanje pravila:

1. U napisima je zabranjeno otvoreno vrijeđanje, bez obzira o

kakvom je vrijeđanju riječ i na koga se odnosi. Ukoliko se ne slažete sa člankom ili nečijim mišljenjem slobodno to komentirajte, ali argumentirano i bez uvredljivih izraza.

2. Uvredljivi napisi bit će brisani. Korisnici koji učestalo pokazuju netoleranciju prema ostalima bit će izbrisani iz baze registriranih korisnika. Prethodna upozorenja su moguća, ali redakcija zadržava pravo brisanja takvih korisnika bez najave.

3. U komentiranju se nastojte držati teme. Napisi koji nemaju veze s temom mogu, prema odluci redakcije, biti izbrisani.

4. Sva uvredljiva korisnička imena bit će brisana bez ikakvog prethodnog upozorenja.

5. Svi uvredljivi komentari će isto tako biti izbrisani bez prethodnog upozorenja.

6. Prilikom pisanja zabranjeno je koristiti samo velika slova (na internetu takve postove korisnici doživljavaju kao vikanje). Takvi napisi također mogu, prema odluci redakcije, biti brisani.

7. U napisima na našim stranicama također je zabranjeno reklamirati druge web stranice.

8. Službeno pismo na web stranicama večernjeg lista je latinica.

9. Nije dozvoljeno kršenje privatnosti, kao što je npr. objavljivanje tuđe e-mail adrese, brojeva telefona, objavljivanje imena i prezimena ili drugih privatnih podataka diskutiranih i trećih lica ako ne postoji pismeno dopuštenje, osim općepoznatih podataka o javnim osobama.^{4/}

Ovakva ili slična pravila ponašanja bi trebali na svoje stranice postaviti i ostali dnevni listovi u svojim elektroničkim izdanjima jer korisnike treba obrazovati za poštovanje etičkih načela u komuniciranju na internetu. Večernji list svakako predstavlja pozitivan uzor među analiziranim elektroničkim izdanjima hrvatskih dnevnih listova. Nažalost, Večernji list ne provodi pravila koja je objavio. Moguće se registrirati pod lažnim imenom i objavljivati i uvrede, a da ih nitko ne briše iako je ta odgojna mjera za neetične korisnike ponovljena u više pravila.

Od 200 komentara čitatelja izabranih metodom slučajnog uzorka u razdoblju istraživanja, u odnosu na objavljeni prilog ili događaj koji se komentira, 57 izražava govor mržnje, 96 sadrži uvrede, 43 spada u neutralno obraćanje, 3 su afirmativna i 1 vrlo pohvalan.

Tehnologija je omogućila dvosmjerno komuniciranje i ona ga iz dana u dan sve više olakšava i ubrzava, ali se ne smije imati iluziju u samo moć tehnologije kao jedini uvjet napretka. Sloboda izražavanja za nekoga ne smije biti noćna mora za drugoga, obasutoga javnim uvredama, dostupnim javnostima u cijelom svijetu.

Nove tehnologije trebaju služiti ostvarivanju vrijednosti u društvu, a to su ljudska prava. Nije dobro kad se uz naglašavanje prava ispuštaju dužnosti jer bez dužnosti nema ni slobode.^{5/} Sloboda nije niti smije biti ugrožavanje prava drugih jer to ni jest, niti može biti pravedno. A pravda je, dakle, sloboda za sve ljude. Praktičan zaključak za ponašanje ljudi, pa i komuniciranje na internetu, ujedno je i imperativ: „Živi i radi u suradnji, stvaralački, uvijek s obzirom na drugoga čovjeka i odgovorno, kako se ne bi narušila maksimalno moguća ravnoteža.“^{6/}

2.5 Jutarnji list

Dugo najavljivano web izdanje Jutarnjeg lista proradilo je tek u prosincu 2005. godine. Jutarnji list je registriranim korisnicima omogućio komentiranje priloga, a moguće se registrirati i pod lažnim imenom. Čitatelji se izravno pozivaju da se javljaju u rubrici: „Imate priču? Komentar? Ispravak? Recite nam!“^{7/}

Međutim, iako www.jutarnji.hr poziva da mu se piše, na dva poslana priloga u kojima je Jutarnjem spočitano što nije na novi portal uvrstio etička načela i što program dopušta da se moguće registrirati s lažnim imenom i objavljivati komentare koji sadrže govor mržnje i uvrede, Jutarnji uopće nije odgovorio. Nije ih ni objavio.

Stoga je dvojbeno čemu pozivanje na pisanje ako će Jutarnji objavljivati samo ono što mu odgovara i ono što mora (ispravke po Zakonu o medijima)? Rubrika „Komentari i mišljenja“ tako uopće ne postaje mjesto dvosmjernog komuniciranja, nego u njoj kolumnisti „Jutarnjeg“ objavljuju svoje priloge, ali daleko je to od rubrike Op. Ed. (nasuprot stavovima uredništva) koju bi morao imati svaki dnevni list koji drži do svog ugleda i koji poštuje svoje čitatelje.

Ipak, elektroničko izdanje Jutarnjeg lista sadrži i rubriku „Pitajte Beškera“ u kojoj čitatelji mogu komentatora dr. sc. Inoslava Beškera pitati što god hoće ^{8/}. Ta je rubrika uistinu hvale vrijedna i pozitivan pomak u hrvatskom novinarstvu jer svakodnevno omogućuje dvosmjerno komuniciranje čitatelja s uglednim novinarom.

Nažalost, ni u ovoj rubrici, niti u drugim u kojima registrirani korisnici, skriveni mogućnošću da davanjem lažnog imena ostanu anonimni za širu javnost, mogu pisati što god žele, od govora mržnje, uvreda, psovki pa do suglasja i pohvala.

Analizom 200 objavljenih komentara čitatelja objavljenih u rubrici „Komentari i mišljenja“ u koju spadaju i oni objavljeni u podrubrici „Pitajte Beškera“, pokazala je da se u govor mržnje ubrajaju 62 komentara, uvrede ih sadrži 85, u neutralno obraćanje može ih se svrstati 32, afirmativno 14 i vrlo pohvalno 7. I afirmativan i vrlo pohvalan pristup bilježi se u podrubrici „Pitajte Beškera“.

3. TEHNOLOGIJA I ETIKA, PRAVO I SLOBODA

Brzi razvitak tehnologije, pad cijena informatičke opreme, mogućnost kreditiranja kupaca, dostupnije i brže telekomunikacijske veze, omogućile su i u Hrvatskoj laku dostupnost interneta iz vlastitog doma ili poslovnog okružja. Prepoznali su to i najznačajniji hrvatski dnevni listovi pa su, više ili manje uspješno, pokrenuli i održavaju svoja elektronička izdanja.

Više nije upitna dostupnost tehnologije, nego sadržaj koji ona pruža. Kako tehnologija uvijek u povijesti ide ispred društvenih promjena, tako te promjene moraju biti praćene i adekvatnim promjenama i usavršavanjima u području međuljudskih odnosa ^{9/}.

Mogućí nepovoljan utjecaj na javnost ili zaštitu interesa vladajućih snaga od objavljenoga u glasilima, kroz povijest su nedemokratska društva rješavala cenzurom – zabranom objavljivanja pojedinih napisa, brojeva listova ili trajnom zabranom rada nekom glasilu. Cenzura nije rješenje u 21. stoljeću jer dostignuti stupanj ljudske slobode se ne smije vraćati unatrag, tim više što su i glasila pomogla napretku demokracije. Budući da je cenzura kao nasilna metoda ispod razine suvremenog demokratskog društva, kako je moguće podići etičku razinu komuniciranja na internetskim stranicama glasila koje imaju veliki broj korisnika?

Katolička crkva se također bavila odnosom tehnologije i etike. „Društvena obavijesna sredstva nisu ništa sama po sebi: ona su sredstva, oruđe, upotrijebljeni kako ljudi izaberu da ih upotrijebe. U razmišljanju o društvenim obavijesnim sredstvima moramo se pošteno sučeliti s ‘najbitnijim’ pitanjem proizašlim iz tehnološkog napretka; postaje li ‘čovjek u sklopu tog napretka zaista bolji, što znači: duhovno zreliji, svjesniji dostojanstva svoje ljudske naravi, odgovorniji, otvoreniji prema drugima, osobito prema onima koji su slabiji i potrebniji pomoći, postaje li otvoreniji svima pružati i donositi pomoć?’^{10/}

Sloboda za razaranje samoga sebe ili za uništavanje drugoga nije sloboda, nego je to đavolska parodija slobode. Čovjekova sloboda je podijeljena sloboda, sloboda u uzajamnu zajedništvu sloboda koje se međusobno ograničuju te se tako uzajamno nose: sloboda se mora mjeriti na onome što sam ja, što smo mi – inače ona ukida samu sebe. Time pak dolazimo do jedne bitne korekture one površne slike slobode koja nadaleko prevladava u sadašnjosti: ako sloboda čovjeka može opstati samo u uređenoj uzajamnosti sloboda, onda to znači da poredak i pravo nisu protupojmivi slobodi, nego su njezin uvjet, štoviše, oni su njezin konstitutivni element. Pravo nije

zapreka slobodi, nego pravo konstituira slobodu. Odsutnost prava je odsutnost slobode. /11/

Internet se u ovom trenutku može usporediti s „Divljim Zapadom“. Na tim nepreglednim prostranstvima i bespućima vlada zakon jačega. Skriveni anonimnošću i lažnim imenima ili zaporkama, pojedinci pokazuju niske strasti i vrijeđaju druge zbog njihove rase, vjere, narodnosti, političkih uvjerenja, svjetonazora, stoga što pripadaju manjinskim skupinama (ne samo u etničkom, nego općem smislu) ili samo zato što misle drukčije.

Mogućnost da milijuni ljudi diljem svijeta mogu objavljivati što misle svima drugima upravo zbog tog golemog broja koji će se s godinama sve više približavati broju ukupnog stanovništva, ujedno predstavlja i ograničenje jer će mnoge poruke u tom gotovo nemjerljivom mnoštvu pročitati samo njihovi autori. Stoga će i dalje postojati glasila i novinari koji će obavješćivati različite javnosti o onome što se zbiva. Glasila koja budu vjerodostojna, imat će zavidan broj korisnika poruka, a ostala će ostati bez utjecaja ili nestati. Dvosmjerno komuniciranje s glasilima koja imaju veliki broj posjeta postat će vrlo važno.

Da bi se izbjeglo neetično ponašanje i pod krinkom slobode riječi ugrožavanje slobode i prava drugih na miran život, ta će glasila morati donijeti etička načela, poput onih kakva u ovom istraživanju ima jedino 'Večernji list'. Ali, morat će se brinuti da ih se i pridržavaju i to ne prepuštati stroju, sve dok ga bude moguće prevariti, nego ljudima. Je li cenzura sprječavanje govora mržnje? Nije. To je obrana slobode. Je li cenzura sprječavanje ljudi skrivenog ili lažnog identiteta da blate poimence druge, bez iznošenja argumenata? Nije. To je obrana slobode drugih.

Ništa ne može spriječiti profesionalne novinare da istraže i ono što pročitaju u anonimnim dojavama i da, poštujući etička načela, razotkriju negativne pojave i ukažu poimence na pojedince koji ih čine. Ali nikad bez dokaza, nikad bez istraživanja, nikad bez potvrde iz više izvora.

Obrazovanjem ljudi za uvažavanje prava drugih i za vlastitu slobodu koja ne negira tuđu slobodu i ne ugrožava druge, pomoći će da u dvosmjernom komuniciranju na internetu bude sve više osoba koje će svoja gledišta iznositi potpisujući se pravim imenom i prezimenom. Govora mržnje i uvreda će biti sve manje u uglednim elektroničkim glasilima, a ona druga, kojima široka javnost neće vjerovati, ili će propadati ili neće imati veliki utjecaj. Razdoblje 'Divljeg Zapada' trajalo je dugo, ali je i prestalo. Tako će i ovo početno razdoblje u bespućima Interneta prerasti u novo, humanije i naprednije, ali se ne može očekivati da će to biti odmah jer, kako je već rečeno, društveni odnosi su uvijek kasnili za razvitkom tehnologije.

4. ZAKLJUČAK

Skriveni anonimnošću, pojedinci slobodu izražavanja, koja je blagodat Interneta, vulgariziraju i pretvaraju je u netrpeljivost prema drugima, izljeve mržnje i anarhiju.

Umjesto na gledišta, gnjev se usmjerava na autora, njegovu obitelj, narod, vjeru ili rasu, pokazalo je ovo istraživanje elektroničkih izdanja hrvatskih dnevnih listova Vjesnika, Slobodne Dalmacije, 24 sata, Večernjeg lista i Jutarnjeg lista. Sloboda nikad nije bila, niti će biti, ugrožavanje prava drugih, što nažalost još uvijek nije zaživjelo kao pravilo ponašanja u dvosmjernom komuniciranju posredstvom internetskih glasila. Etička načela za komuniciranje, koja među izdanjima koja su bila predmet ovog istraživanja, donosi samo Večernji list, morala bi u sličnom obliku prihvatiti i javno objaviti i druga glasila i truditi se da ih i sami poštuju. Time je potvrđena početna hipoteza da su klasična glasila lakše i brže usvojila novu tehnologiju, a da taj iskorak u novi medij nije pratila i jednaka briga o etici. Vjesnik i Slobodna Dalmacija trebaju bolje koristiti mogućnosti novog medija i uvesti dvosmjerno komuniciranje, vodeći računa o poštovanju etičkih načela. Ovu početnu fazu ili etapu razvitka

glasila s iskustvom u izdavanju novina na papiru moraju brzo prevladati, kako ih ne bi posve istisnula s tržišta isključivo internetska glasila, koja bolje vladaju tehnologijom, ali nemaju dovoljno kvalitetnih novinara da bi sama zadovoljavala potrebe korisnika za informiranošću o zbivanjima u zemlji i svijetu.

Bilješke:

- /1/ Plenković, Mario: Komunikologija masovnih medija, Barbat, Zagreb, 1993. str. 17.
- /2/ Online Journalism Review, <http://www.ojr.org/ojr/wiki/Ethics>, Annenberg School of Journalism, University of Southern California, 20. 5. 2006.
- /3/ http://www.onlinemediaethics\online_journalism_ethics.cfm.htm, 20. 5. 2006.
- /4/ <http://www.vecernji-list.hr/forum/viewthread.do?thread=110>, 20. 5. 2006.
- /5/ Plenković, Juraj: Tehnologija i novi oblici obrazovanja, Informatologija Sep. Spec. 8, Zagreb, 1999., str. 12.
- /6/ Plenković, Juraj: Iluzija o moći tehnologije u suvremenom svijetu, Informatologija 34, Zagreb, 2001., 3-4, str. 220.
- /7/ http://www.jutarnji.hr/komentari_i_misljenja, 18. 5. 2006.
- /8/ http://www.jutarnji.hr/komentari_i_misljenja/clanak/art-2005,12,22,,1655.jl, 18. 5. 2006
- /9/ Plenković, Juraj: Društvo i tehnologija, Sveučilište u Rijeci, Rijeka 1995. str. 31.
- /10/ Ivan Pavao II, prema: Papinsko vijeće za društvena obavijesna sredstva: Etika u obavijesnim sredstvima, IKA, Zagreb, 2000. str. 8.
- /11/ Ratzinger, Joseph: Vjera – istina – tolerancija, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2004. str. 223

Literatura:

1. Plenković, Mario: Komunikologija masovnih medija, Barbat, Zagreb, 1993.
2. Plenković, Juraj: Tehnologija i novi oblici obrazovanja, Informatologija Sep. Spec. 8, Zagreb, 1999.
3. Plenković, Juraj: Iluzija o moći tehnologije u suvremenom svijetu, Informatologija 34, Zagreb, 2001., 3-4
4. Plenković, Juraj: Društvo i tehnologija, Sveučilište u Rijeci, Rijeka 1995.
5. Ivan Pavao II, prema: Papinsko vijeće za društvena obavijesna sredstva: Etika u obavijesnim sredstvima, IKA, Zagreb, 2000.
6. Ratzinger, Joseph: Vjera – istina – tolerancija, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2004.
7. Online Journalism Review, <http://www.ojr.org/ojr/wiki/Ethics>
8. http://www.onlinemediaethics\online_journalism_ethics.cfm.htm
9. <http://www.vecernji-list.hr/forum/viewthread.do?thread=110>
10. www.vjesnik.hr
11. www.slobodnadalmacija.hr
12. www.24sata.hr
13. www.vecernji-list.hr
14. www.jutarnji.hr